

En Håndbok i aldersvennlig stedsutvikling

Norske arkitekters landsforbund på
oppdrag fra Helsedirektoratet

Øystein Bull-Hansen
Arkitekt MNAL
obh@arkitektur.no

Håndbok
ALDERSVENNLIG
STEDSUTVIKLING

Foto: Norske arkitekters landsforbund

Forord

- NAL i Samarbeid med SINTEF
- Med verdifulle innspill fra eksterne fagpersoner.
- Målgruppe: Planleggere, arkitekter og alle som jobber med stedsutvikling
- Hva kan aldersvennlig stedsutvikling bety i praksis?
- Hvilke konkrete muligheter og verktøy har kommunen?
- Hvordan påvirker dette planleggerrollen?

Om håndboken

- Les håndboka i sammenheng og bruk den som et oppslagsverk
- Noen generelle kapitler først
- Deretter tar de for seg forskjellige deler av kommunens virkeområder
- Og ulike faser av planprosessene
- Mange tips
- Til slutt i håndboken finner du en eksempelsamling

Håndbok
Aldersvennlig stedsutvikling

Oppdragsgiver
Helsedirektoratet

Samarbeidspartner
Karin Høyland, seniorforsker
SINTEF Community

Bidragstere
Gunnar Ridderstrøm, sivilarkitekt
Phd, NMBU
Guri Mette Vestby, seniorforsker,
NIBR / OsloMet -
storbyuniversitetet

Redaksjon
Alf Waage, Øystein Bull-Hansen,
Birgitte Rossavik Skjerve, Katrine
Hamre Sørli (layout), Norske
arkitekters landsforbund

Utgiver
Norske arkitekters landsforbund
Josefines gate 34, 0351 Oslo
+47 23 33 25 00
nal@arkitektur.no
arkitektur.no

Utgitt digitalt juni 2019
Oppdatert med mindre
justeringer for papirutgaven
oktober 2019
Publikasjonen er tilgjengelig på
arkitektur.no

**Forside-, bakside- og
kapittelillustrasjoner**
Martin Hvattum

Innhold

Flere eldre gir nye muligheter
s.1

**Hva er aldersvennlig
stedsutvikling**
s.3

Hvordan utvikle og styrke nærmiljøet
S.11

10 råd for aldersvennlig stedsutvikling
s.17

Medvirkning og samskaping
s.19

Kommunale virksomheters muligheter
s.27

Hvordan bruke plan- og bygningsloven
s.35

Eksempelsamling
S.49

- Helhetlig grep
s.50
- Sosiale møteplasser i nærmiljøet
s.60
- Inkluderende bomiljøer
s.72
- Gang og sykkelforbindelser, uteområder
og offentlig transport
s.80

Veien Videre
S.85

Ressursbank
S.92

Flere eldre gir nye muligheter

- Eldre påvirker samfunnsutviklingen, både som enkeltmennesker og som gruppe
- Mange opplever at de får frihet, tid og ressurser
- Men for andre kan være en utfordring at jobben er borte og venner faller fra
- Etter hvert svekkes helsa - førerkortet blir borte - bena blir skrøle
- I slike situasjoner kan man lett bli ensom og isolert

Forskjellen på små og store steder

Alle foto: Iveland kommune

Ola Roald arkitektur

- Alle har et nærmiljø – om de bor i byen eller på mindre steder
- Nærmiljøet spiller en stadig større rolle når en blir eldre.
- Også i byene kan det være langt til butikken og lett å bli isolert i egen bolig, men det er klart at utfordringene kan være ulike.
- Eksemplene er derfor hentet fra ulike typer steder.

Et verdensomspennende nettverk for aldersvennlig byer og samfunn

WHO Global Network
for Age-friendly Cities
and Communities

- Verdens helseorganisasjon (WHO) etablerte et nettverk i 2010
- Antallet deltakere har vokst til 833 byer i 41 land (2019).
- Fra Norge deltar per i dag Oslo, Trondheim og Levanger
- Det arbeides med å etablere et eget nasjonalt nettverk i Norge

Aldersvennlig og bærekraftig

- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2019-2023)
- Folkehelsemeldinga – Gode liv i et trygt samfunn (2018-2019)
- FNs bærekraftsmål.

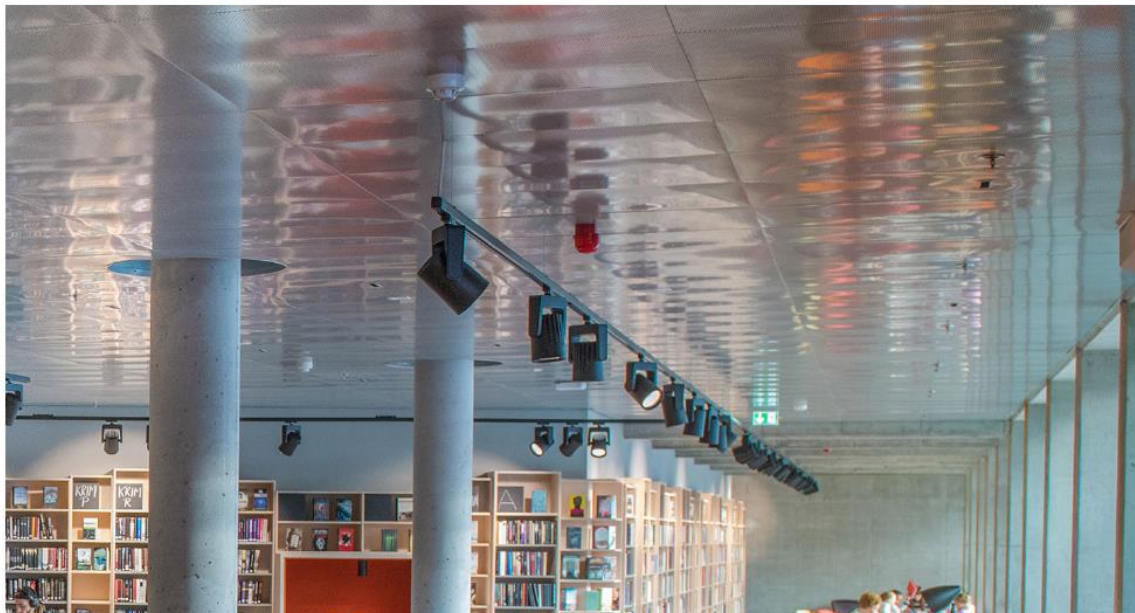
Hva er aldersvennlig stedsutvikling

- Skape fysiske omgivelser som gjør det mulig for eldre å være aktive samfunns- deltakere så lenge som mulig
- Også den dagen helsa begynner å skranke
- Det som er bra for eldre som regel er godt for alle

Hvordan utvikle og styrke
nærmiljøet

Ullstein arena. Foto: Per Eide studio.

10 råd for aldersvennlig stedsutvikling

6. Skap attraktive arenaer sentralt i nærmiljøene hvor folk treffes og lag og foreninger kan ha møter, aktiviteter og arrangementer. Er det mennesker tilstede store deler av døgnet øker trygghetsfølelsen for alle.

Medvirkning og samskaping

Kommunale virksomheters muligheter

Tips til planavdelingen

- Arbeid aktivt med å videreutvikle kommunens ulike aktørroller
- Arbeid tett sammen med eiendomsavdelingen for å sikre strategiske tomter for ønsket utvikling
- Legg til rette for attraktive gangforbindelser og grøntstrukturer som binder boligområder og sentrumsområder sammen
- Samarbeid med fylkeskommunen for å utvikle et smidig kollektivtilbud som kan hente folk hjemme og gode og lett tilgjengelige holdeplasser for buss
- Etabler støtteordning for ombygging og tilrettelegging av egen bolig

§

5

Hvordan bruke plan- og bygningsloven

Eksempelsamling

- ◆ Helhetlige grep
- ◆ Sosiale møteplasser i nærmiljøet
- ◆ Inkluderende bomiljøer
- ◆ Gang og sykkelforbindelser, uteområder og offentlig transport

KONTAKTPERSON

Egil Mølland, Enhetsleder Drift og utvikling/prosjektleder
908 75626, egil.molland@iveland.kommune.no

MER INFO

Sintef rapport: Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling s.112 - 116

https://www.sintefbok.no/book/index/1195/fra_universelt_utformede_bygg_til_inkluderende_omraadeutvikling

Fra spredt bygd til tett landsby i Iveland

SUKSESSFAKTORER

- Bred medvirkning, spesielt fra ungdom og eldre
- Tverrsektorielt samarbeid
- God forankring helt til topps i kommunen
- Kommunal handlekraft

Alle foto: Iveland kommune

Elven og byen knytter menneskene sammen i Drammen

Suksessfaktorer:

- En handlekraftig og tålmodig kommune
- Politisk enighet om de store trekkene i byutviklingen
- Evnen til å samarbeide på tvers i kommunen, i tett samspill med private aktører.

Foto: Drammen kommune

Foto: Ahmed Filhall

Foto: Tegn 3

Evjudalen i Bø knytter folk sammen i sentrum

Suksessfaktorer:

- Kommunen har tilrettelagt for aktiviteter som involverer og engasjerer folk i alle aldre og kulturer.
- Godt samarbeid med lag og foreninger styrker fellesskapsfølelsen

Helseknutepunkt skaper nye bydelssenter i Drammen

- Evnen til å samarbeide på tvers i kommunen.
- Tett samspill med private aktører.
- Medvirkning med eldre og befolkningen forøvrig

Alle illustrasjoner: Drammen kommune

En idrettshall og arena for samfunnsutvikling i Ulsteinvik

Suksessfaktorer:

- Politisk forankring.
- Dyktige fagpersoner i kommuneadministrasjonen.
- Kunnskapsbygging og samarbeid på tvers av kommunens avdelinger.
- Tett samspill med næringslivet.
- Gode arkitekter.

Arkitekt: Lund+Slaatto arkitekter AS, Arkitektkontoret Nils Tveit AS

Biblioteket, en uformell møteplass for gamle og unge på Furuset i Grorudalen

Suksessfaktorer:

- Huset er lokalisert sentralt på Furuset torg.
- Fubiak er et tilbud som har blitt til i et likeverdig partnerskap mellom Deichman bibliotek og Bydel Alna.
- Innredning med varme farger og møblering som har en uformell og hyggelig karakter.

Hele lokalsamfunnet under samme tak på Nesodden

Suksessfaktorer:

- God prosess.
- Brukermedvirkning i tidlig fase.
- Høyt fokus på universell utforming gjennom hele prosessen

**Sambruk er
vinneroppskriften**

*Ellen Knutsen, Kultursjef,
Nesodden kommune*

Neste steg: Sosiale møteplasser i nærmiljøet

Skolen som inkluderende arkitektur

Vindmøllebakken i Stavanger Bofellesskap på tvers av generasjoner

Suksessfaktorer:

- Bred medvirkning på fellesarealer fra beboerne i tidlig fase
- Medvirkning og tilpasning i privat enhet
- Rause fellesarealer som innbyr til sosial omgang
- Stor variasjon i type leiligheter, tilpasset ulike livssituasjoner
- Miks av beboere - både gamle og unge

Arkitekt: Helen & Hard arkitekter og Gaia i Trondheim

”

Vi hadde vært inne på tanken om å samle venner og lage et bofellesskap, men da hadde det blitt det der eldre-bofellesskapet, som vi ikke ønsket. Vi ser virkelig det positive med å være beboere fra ulike generasjoner – selv om vi også gjerne skulle hatt enda flere yngre.

Eldre beboer i Vindmøllebakken bofellesskap

Fleksible bussløsninger

I Sauda er de grønne og i Oslo er de rosa. Begge stedene tester ut fremtidens fleksible bussløsninger – med stort hell.

Suksessfaktorer

- Tilpasset brukernes behov
- Rasjonell drift

Om dere ønsker foredrag eller verksteder
for intern samordning i kommunen

Ta kontakt
48113596
obh@arkitektur.no